

Sygn. akt I NWW 93/20

POSTANOWIENIE

Dnia 25 listopada 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Paweł Księżak

w sprawie z powództwa E. K. , M. K., K. K. i M. K.
przeciwko Wojskowej Akademii [...] w W., Skarbowi Państwa – Prezydentowi m. W.
i Skarbowi Państwa – Wojewodzie (...)
o stwierdzenie nieważności czynności prawnej i ustalenie
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych w
dniu 25 listopada 2020 r.
na skutek wniosku powodów
o wyłączenie sędziów Sądu Najwyższego: K.Z., T.S. i J.M-K. od orzekania w
sprawie toczącej się przed Sądem Najwyższym pod sygn. akt I CSK 183/18

pozostawia wniosek bez rozpoznania.

UZASADNIENIE

Pismem procesowym z 21 marca 2019 r. powodowie E. K., M. K., K. K. i M. K. , powołując się na treść art. 48 i 49 k.p.c., wnieśli o wyłączenie sędziów Sądu Najwyższego: K.Z., T.S. i J.M-K. od orzekania w sprawie toczącej się przed Sądem Najwyższym pod sygn. akt I CSK 183/18.

W uzasadnieniu wniosku wskazano na istnienie dużej i usprawiedliwionej wątpliwości co do skuteczności powołania sędziów wyznaczonych do orzekania w sprawie, podnosząc jednocześnie, że może się to przełożyć na ważność lub nawet istnienie ewentualnego rozstrzygnięcia wydanego w przedmiotowej sprawie. W związku z powyższym powodowie uznali, że wniosek o wyłączenie wskazanych sędziów jest jedynym i koniecznym środkiem zapewnienia stronom bezpieczeństwa procesowego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 26 § 2 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (t.j. Dz.U. 2019, poz. 825; dalej: u.SN) do właściwości Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych należy rozpoznawanie wniosków lub oświadczeń dotyczących wyłączenia sędziego albo o oznaczenie sądu, przed którym ma się toczyć postępowanie, obejmujących zarzut braku niezależności sądu lub braku niezawisłości sędziego. Sąd rozpoznający sprawę przekazuje niezwłocznie wniosek Prezesowi Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych celem nadania mu dalszego biegu na zasadach określonych w odrębnych przepisach. Przekazanie wniosku Prezesowi Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych nie wstrzymuje biegu toczącego się postępowania.

Stosownie do art. 26 § 3 u.SN wniosek, o którym mowa w § 2, pozostawia się bez rozpoznania, jeżeli obejmuje ustalenie oraz ocenę zgodności z prawem powołania sędziego lub jego umocowania do wykonywania zadań z zakresu wymiaru sprawiedliwości.

Wskazane przepisy zostały wprowadzone do ustawy o Sądzie Najwyższym przez ustawę z dnia 20 grudnia 2019 r. o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych, ustawy o Sądzie Najwyższym oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2020, poz. 190) i weszły w życie w dniu 14 lutego 2020 r. Zgodnie z art. 10 ust. 1 tej ustawy przepisy ustawy zmienianej w art. 2 (tj. ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym), w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą (tj. ustawą z dnia 20 grudnia 2019 r. o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych, ustawy o Sądzie Najwyższym oraz niektórych innych ustaw), stosuje się także do spraw, które podlegają rozpoznaniu przez Izbę Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych Sądu Najwyższego, wszczętych i niezakończonych prawomocnym orzeczeniem, w tym uchwałą, przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy.

Powyższe przesądza o konieczności zastosowania w niniejszej sprawie art. 26 § 2 i 3 u.SN, impulsem dla wprowadzenia których była konieczność zapewnienia realizacji w ramach polskiego porządku prawnego wyroku Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (dalej: TSUE) z 19 listopada 2019 r.

w połączonych sprawach C-585/18, C-624/18 i C-625/18, A.K. i in. przeciwko Sądowi Najwyższemu. Z wyroku TSUE z 19 listopada 2019 r. wynika, że bezpośrednim adresatem obowiązków w nim skonkretyzowanych jest Sąd Najwyższy, który powinien czuwać nad skuteczną realizacją wymogów konstytucyjnych oraz prawa Unii Europejskiej.

Zważywszy na powyższe, interpretacja art. 26 u.SN powinna zatem odbywać się z uwzględnieniem wskazań zawartych w omówionym wyroku TSUE z 19 listopada 2019 r. Wykładni art. 26 § 2 i 3 u.SN należy dokonać z jednej strony przy uwzględnieniu zasady braku drogi sądowej do kontroli powołania sędziego, z drugiej strony – zapewnienia skutecznej ochrony strony w konkretnym postępowaniu do rozpoznania sprawy przez niezawisły i bezstronny sąd przy zastosowaniu wykładni prawa zawartej w wyroku TSUE z 19 listopada 2019 r. Interpretacja wzmiankowanych przepisów powinna uwzględniać możliwość kontroli, czy w konkretnej sprawie nie dochodzi do naruszenia standardu niezawisłości i bezstronności w rozumieniu art. 45 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, art. 47 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej oraz art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności.

Zgodnie z utrwalonym orzecnictwem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej gwarancje niezawisłości i bezstronności, z których powinny korzystać sądy państw członkowskich, wymagają istnienia zasad – w szczególności co do składu organu, mianowania, okresu trwania kadencji oraz powodów wstrzymywania się od głosu, wyłączenia i odwołania jego członków – pozwalających wykluczyć, w przekonaniu podmiotów prawa, wszelką uzasadnioną wątpliwość co do niezależności tego organu od czynników zewnętrznych oraz co do jego neutralności w odniesieniu do sprzecznych ze sobą interesów (wyrok TSUE z 9 października 2014 r., C-222/13, pkt 32; wyrok TSUE z 21 stycznia 2020 r., Banco de Santander, C-274/14, pkt 63 i przytoczone tam orzecznictwo).

Zgodnie z orzecnictwem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej pojęcie „niezawisłości” obejmuje dwa aspekty. Pierwszy aspekt, o charakterze zewnętrznym, wymaga, aby dany organ wypełniał swe zadania w pełni autonomicznie, nie podlegając żadnej hierarchii służbowej ani nie będąc podporządkowanym komukolwiek i nie otrzymując nakazów czy wytycznych

z jakiegokolwiek źródła, a tym samym będąc chronionym przed ingerencją i naciskami zewnętrznymi mogącymi zagrozić niezależności osądu jego członków i wpływać na ich rozstrzygnięcia (wyrok TSUE z 27 lutego 2018 r., Associação Sindical dos Juízes Portugueses, C-64/16, pkt 44 i przytoczone tam orzecznictwo). Niezawisłość wymaga również, by sędziowie byli nieusuwalni (wyrok TSUE z 24 czerwca 2019 r., Komisja/Polska [Niezależność Sądu Najwyższego], C-619/18, pkt 76).

Drugi aspekt pojęcia „niezawisłości”, o charakterze wewnętrznym, łączy się z pojęciem „bezstronności” i dotyczy jednakowego dystansu do stron sporu i właściwych im interesów w odniesieniu do jego przedmiotu. Aspekt ten wymaga poszanowania obiektywizmu i braku wszelkiego interesu w rozstrzygnięciu sporu poza ścisłym stosowaniem przepisu prawa (wyrok TSUE z 16 lutego 2017 r., Margarit Panicello, C-503/15, i przytoczone tam orzecznictwo). Pojęcie „niezawisłości”, które stanowi integralny element sądzenia, wymaga przede wszystkim, by organ orzekający był podmiotem trzecim w stosunku do organu, który wydał zaskarżoną decyzję (wyroki TSUE: z 30 marca 1993 r., Corbiau, C-24/92, pkt 15; z 9 października 2014 r., C-222/13, pkt 29 i przytoczone tam orzecznictwo).

W świetle powołanego wyroku TSUE z 19 listopada 2019 r. do naruszenia standardu niezawisłości i bezstronności – w rozumieniu art. 45 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, art. 47 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej oraz art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności – może dochodzić, jeżeli osoba została powołana na stanowisko sędziego na skutek rekomendacji Krajowej Rady Sądownictwa, ukształtowanej w trybie określonym przepisami ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2018, poz. 3), a przy tym zachodzą dodatkowe okoliczności (jak np. po powołaniu na stanowisko sędziego), które świadczą o naruszeniu wskazanych standardów niezawisłości i bezstronności w konkretnej sprawie i w jej konkretnych okolicznościach. Na konieczność zbadania całokształtu okoliczności, nie zaś samego trybu powołania sędziego, zwrócił także uwagę TSUE w wyroku z 9 lipca 2020 r., C-272/19, VQ przeciwko Land Hessen. W wyroku tym jednoznacznie wskazano, że: „[c]o się tyczy warunków mianowania

sędziego orzekającego w sądzie odsyłającym, należy na wstępie przypomnieć, że sam fakt, iż władze ustawodawcze lub wykonawcze uczestniczą w procesie mianowania sędziego, nie może prowadzić do powstania zależności sędziego od tych władz ani do wzbudzenia wątpliwości co do jego bezstronności, jeśli po mianowaniu zainteresowany nie podlega żadnej presji i nie otrzymuje instrukcji w ramach wykonywania swoich obowiązków” (pkt 54).

Jeżeli zatem strona formułuje zarzuty, które mogą prowadzić do kwestionowania niezależności sądu lub braku niezawisłości sędziego, wskazując na okoliczność tego rodzaju, że mogłaby wywoływać uzasadnioną wątpliwość co do bezstronności tego sędziego w danej sprawie, zachodzą podstawy rozstrzygnięcia merytorycznego wniosku w ramach art. 26 § 2 u.SN i może dojść do ewentualnego wyłączenia konkretnego sędziego od rozpoznawania konkretnej sprawy (wniosek *in concreto*).

Jeżeli natomiast wniosek kwestionuje sam fakt bycia sędzią przez sędziego (nie zaś brak jego niezależności czy niezawisłości w sprawie) nie może być w ogóle uznany za wniosek o wyłączenie sędziego i – z tej przyczyny – musi zostać pozostawiony bez rozpoznania (art. 26 § 3 u.SN). Tego rodzaju rozstrzygnięcie (pozostawienie bez rozpoznania) stanowi swoistą wypowiedź jurysdykcyjną w odniesieniu do takich czynności stron postępowania, które mają charakter nadużycia prawa procesowego czy też zmierzają do obstrukcji procesowej. Celem kontroli i stosowania kryteriów określonych w wyroku TSUE z 19 listopada 2019 r. jest zapewnienie rozpoznania sprawy przez sąd spełniający kryteria niezależności i bezstronności, a nie kontrola aktu powołania sędziego – gdyż w tym zakresie nie występuje droga sądowa (uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 8 stycznia 2020 r., I NOZP 3/19 – zasada prawna, postanowienie Sądu Najwyższego z 5 listopada 2009 r., I CSK 16/09). Kontrola uchwał Krajowej Rady Sądownictwa o rekomendowaniu sędziego odbywa się na etapie ich zaskarżenia do Sądu Najwyższego, jak stwierdzono w uzasadnieniu wskazanej uchwały składu siedmiu sędziów z 8 stycznia 2020 r. Inaczej prowadziłoby to do naruszenia prerogatywy Prezydenta Rzeczypospolitej do powoływania sędziów – w świetle potwierdzonej także przez TSUE w wyroku z 19 listopada 2019 r.

niedopuszczalności kontroli sądowej aktów ustrojowych Prezydenta Rzeczypospolitej.

Powyższe potwierdza ostatecznie treść wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 2 czerwca 2020 r., P 13/19, zgodnie z którym art. 49 § 1 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. 2019, poz. 1460 ze zm.) w zakresie, w jakim dopuszcza rozpoznanie wniosku o wyłączenie sędziego z powodu podniesienia okoliczności wadliwości powołania sędziego przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa, jest niezgodny z art. 179 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Powołany wyrok, który zapadł zresztą po rozpoznaniu pytania prawnego Sądu Najwyższego zadanego na gruncie niniejszej sprawy, ma – jak wszystkie orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego – moc powszechnie obowiązującą i jest ostateczny (art. 190 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej).

Mając zatem na uwadze, że formułując żądanie wyłączenia w oparciu o art. 49 k.p.c. powodowie nie wskazali na istnienie jakiegokolwiek okoliczności, która mogłaby wywoływać uzasadnioną wątpliwość co do bezstronności sędziów Sądu Najwyższego: K.Z., T.S. i J.M-K., orzekających w sprawie toczącej się przed Sądem Najwyższym pod sygn. akt I CSK 183/18, a jedynie na istnienie dużej i usprawiedliwionej wątpliwości co do skuteczności powołania tych sędziów, zgłoszony wniosek należało pozostawić bez rozpoznania. Analizując jego treść nie ulega bowiem wątpliwości, że nie zawiera on żadnych zrelatywizowanych zarzutów odnoszących się do braku bezstronności tych sędziów – tak jak tego wymaga art. 49 § 1 k.p.c. Przedmiotowy wniosek obejmuje wyłącznie ocenę zgodności z prawem powołania wskazanych osób na stanowiska sędziów Sądu Najwyższego, opierając się na generalnym założeniu, że sędziowie powołani przez Krajową Radę Sądownictwa w trybie ukształtowanym przepisami ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw w istocie tymi sędziami nie są i nie posiadają umocowania do wykonywania czynności orzeczniczych. W świetle przytoczonego powyżej orzecznictwa – Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, Sądu Najwyższego czy wreszcie Trybunału Konstytucyjnego – tego rodzaju wnioski, opierające się na kontestowaniu przyjętego przez ustawodawcę modelu powoływania sędziów do pełnienia zadań

z zakresu wymiaru sprawiedliwości, nie mogą być procedowane w ramach instytucji wyłączenia sędziego, przewidzianej w art. 48 i 49 k.p.c.

Wobec powyższego Sąd Najwyższy, na podstawie art. 26 § 3 u.SN, orzekł jak w sentencji postanowienia.